

Una pudor d'alls

Onofre Pons Sureda

I

La temperatura de la sala de la Cour Supérieure de Tulle havia augmentat aquell matí d'hivern fins a fer-se d'una tebiesa agradable i deixar un tel als cristalls de les altes finestres, de manera que donava una llum grisosa a l'ampla habitació. En els sis bancs de roure destinats al públic s'asseien estrets, fent oli, ciutadans xicaters, que amb una curiositat morbosa esperaven el desenllaç del procés més famós dels últims anys.

Assegut a la dreta, al segon banc, Mateu descobrí que suava. Pensà que el clima de la contrada limusina era una mica més amable que el de París, humit i tan sotmès a les tempestes de tramuntana. "Serà la tensió", reconegué finalment, mentre s'eixugava la gota que s'anava formant a la seva front de explícita calbície. Ell es jugava quelcom més que la recta justícia en aquell procés.

Marie Capelle, filla del Director de la Banque de France, estava asseguda al seient dels acusats, ben al costat del seu advocat Lachaud. En Mateu tenia l'esplèndid panorama del seu perfil al contrallum. Per sota dels severos hàbits grisos de les empresonades, es podien endevinar unes grosses sines, alliberades de la nova moda del corsé; la seva cara no tenien ni rastre de pols d'arròs. Malgrat això, una bellesa ben fonda adornava aquell rostre, unes galtes rosades que contrastaven amb la pal·lidesa del seu coll. Unes marcades ulleres violades no trencaven l'espurna d'uns ulls que miraven altius, oblidada l'humiliat i fins i tot la prudència del seu estat d'empresonada. Una basta còfia cobria parcialment uns cabells que jugaven rebels en rinxols que queien sobre unes orelles petites, desprovistes de qualsevol adorn al que tan acostumades estaven.

En Mateu admirava aquella bellesa en silenci. Era una bella joveneta, i potser es mereixia millor destí. Provà d'allunyar aquests pensaments del seu cap, i dirigir-los a la transcendència dels moments que estava a punt de viure. No ho va aconseguir.

La propietària d'aquell superb cos es jugava la vida, encara que ella no semblava conscient d'aquest fet. Malgrat el seu alt bressol, llunyanament emparentada amb Lluís Felip –aquell primer rei dels francesos que va acceptar la monarquia constitucional,– pertanyia a la primera generació filla d'una revolta de la que encara duraven els gestos de violència institucional. Aristòcrata dissimulada, s'havia casat amb un menestral. Ric, molt ric..., però menestral.

Molts sospitaven que les autèntiques raons del matrimoni no eren l'amor ni el desig. Charles Lafarge, fruit del nou règim, havia tingut uns privilegis importants del Directori, havent ocupat la cartoi-xa de Glandier per establir-hi les seves forges, que li donaren molt aviat una respectable fortuna. El matrimoni va durar poc més de quatre mesos.

Un matí de gener, Charles començava a tenir dolors difosos a la panxa. Inicialment pensà en les truites de riu que havien sopat. El procés desembocà a les poques hores en una diarrea inicialment aquosa, i poc després, amb grosses gleves de sang vermella. Moria dessagnat i deshidratat a la matinada següent, envoltant de terrorífics dolors abdominals i amb un gemecs que escarrufaven.

L'autoritat no va fer més que escoltar els murmurs del carrers quan encomanà una investigació. En ella es descobriren dos fets lapidaris per la seva contundència. El primer: des del seu matrimoni, a Marie se li havien atribuït tres amants diferents, segons diversos testimonis de les veïnes. El segon: de l'arqueta d'en Charles havia desaparegut un saquet de diamants amb el que –en temps en que els diners tenien un valor tan oscil·lant– el forjador especulava.

Els mercats de Tours inflaven la bola. Als amants que Marie havia anat tenint en els mesos del seu curt matrimoni, se n'afegien d'altres, a vegades parlant en femení. Era difícil separar la realitat de la febril imaginació de les gents. Mateu es convencia que el seu paper era buscar la veritat dins el cabdell de dades i

opinions. La figura de Marie, superba contra els rajos de sol matiner que envaïen la sala silenciosa, asseguda, no ajudava gens a l'empresa.

II

Tenia por.

Ell, Mateu Bonaventura Orfila i Rotger, metge, Degà i alhora Catedràtic de Medicina Legal de de la Facultat de Medicina de Paris, metge del Rei, autor del famós *Traité des poisons ou toxicologie général*, prestigiós toxicòleg, alhora mestre, administrador i metge: el gran Orfila, tenia por. La cort superior de Tulle havia sol·licitat la seva opinió d'expert respecte a aquell cas, i les seves proves havien de ser definitives pel desenllaç del judici.

–“No puc fracassar”, pensava mentre acariciava amb els seus dits el flascó, d'uns cinc centímetres de llarg i del diàmetre una mica més gros d'un didalet, que guardava a la butxaca del seu jac.

No podia fracassar.

Des de baix empenyien fort. Sabia de les ambicions de Broullard i dels liberals jacobins que no suportaven la seva presència en el més alt de la Facultat de Medicina. Que un estranger –de Maó!– els usurpàs el lloc que creien tenir guanyat tan sols per haver nascut a la France. Que aquest estranger tingués una vida social cosmopolita, que se'l demanàs per fer de baríton en els concerts d'òpera, que estigués casat amb una de les més seductores dones de la seva època, Gabriela Lesueur.

Sabia que no li perdonaven, i que una sola patinada podria canviar la seva situació d'estabilitat.

En els dies anteriors, havia treballat de valent.

La primera tasca va ser interrogar al metge de Lafarge. El vell doctor Camille Foucault no li havia donat gaire informació, desconfiat com estava de que un metge rural hagués de respondre a l'examen d'un catedràtic, per afegitó més jove que ell:

–Era una diarrea clàssica, una gastroenteritis coleriforme. Segur per qualque infecció abdominal, a traves de l'aigua.

–O d'un tòxic.

–No, un tòxic no.– refutà el vell metge rural-Tenia febre, la llengua depapil·lada i el color grisós dels malalts de tifus.

–Però no hi ha hagut més que un cas, d'aquesta presumpta epidèmia.

El vell Foucault va decidir que ja havia donat tota la informació. En Mateu provà de posar el seu to de veu més humil per afegir.

–Doctor. Ens ajudarà molt si pot afegir qualsevol altra dada que pugui apropar-nos a la causa de mort del desgraciat Lafarge. Tengui en compte que s'hi juga la vida algú més.

No recorda cap més detall de l'examen físic?

En Foucault semblava sincer quan amb el rostre cansat afegí.

–Potser sí. Un que no crec que tingui importància: el pobre Lafarge havia menjat alls per sopar. El seu alè podia.

El mateix dia aconseguí que el jutge ordenàs una investigació de la policia. Les ordres donades al sergent eren molt clares. “Investigau si Marie Lafarge ha pogut obtenir arsènic de les tendes de Tours”. També el mateix dia envià al seu ajudant a Paris amb una nota. En ella havia escrit a l'aviada el nom i autor d'un llibre, així com la seva localització a la prestatgeria del seu gabinet de la Facultat

–Torna tot d'una, i alerta als lladres.

En aquells temps, l'arsènic s'utilitzava, –i poc com a matarrates. Pocs metges havien incorporat encara aquell metall com a tractament de la sífilis.

A l'endemà vingué el sergent amb l'informe, prèviament entregat al jutge.

–Tinc ordres de donar-li això baix secret de justícia, –digué a Mateu mentre li entregava un document d'una sola plana, escrit amb la gruixada tinta d'una ploma barata.– Efectivament, afegí. La viuda Lafarge va comprar, dia setze de Gener una unça d'arsènic a la botiga del Carrer du Fôret. El mosso està disposat a testimoniar. La senyora va dir que era per matar les rates del celler de ca seva.

Un primer somriure va aparèixer al rictus sever del professor Orfila.

Mateu Orfila, en la època del judici per la mort de Charles Lafarge

A un magatzem del departament de Justícia de Tours, havia fet totes les proves necessàries. El seu ajudant havia arribat a la matinada, i en Mateu no havia volgut esperar la llum del sol. A la dèbil llum de dos quinqués, exhumat el cos de Lafarge, un mes després del seu enterrament, procedí a una meticulosa, encara que desagradable, feina de dissecció.

Havia començat per l'estómac, el duodè i el dejú, que mostraven signes d'hemorràgies en llençol. Tot molt poc específic. Acuradament, examinà el fetge, els ronyons, el cor i els pulmons. De tots ells, sense cap alteració visible, n'agafà mostres generoses en forma de falques del tamany d'un tros de formatge de ració. Afegí a la collita dues ungles complertes de les mans, i un rínxol de cabell afegit a un troç de cuir pilós.

Els conservà, metòdic i lent en els seus moviments, en recipients plens de formol.

Amb les provetes i tubs de cristall que havia portat amb el seu ample maletí, sense llevar-se el davantal de carnisser amb el que havia practicat l'autòpsia, semblava un vell nigromant.

III

El judici es desenvolupava rutinari en la seva cadència previsible. L'advocat defensor Lachaud –

jove, brillant, amb ganes d'impressionar– treia de la personalitat de Maria les característiques més entenedidores. La juvenesa, la grandesa d'esperit, les bones obres de caritat. Davant l'interrogatori de l'advocat de l'estat ella ho negà tot amb una llàgrima, amb un plor silenciós. Ni havia estat infidel al seu marit, ni l'havia assassinat.

Dels repetitius arguments judicials passaren a la prova pericial.

El contraperit, com era habitual, va llegir el seu primer informe. El Dr. Raspail, amb una impecable i breu discreció, insistí sols en l'incontrovertible argument de la impossibilitat de demostrar el tòxic. No era possible confirmar ni descartar la presència d'arsènic, –amb els mètodes coneguts– dins els cos o teixits d'una persona.

En Mateu va reconèixer a dins el seu pit, a la boca del cor, la mateixa sensació d'angoixa de quan els exàmens de la facultat, la mateixa, ben igual, dels moments en que, amb quinze anys, petit grumet del bot de cabotatge, sentia la remor de l'aigua contra les roques de sotavent, mentre la tramuntana del seu país menorquí udolava entre els estais i els obencs del petit vaixell quillat.

Conegué també, observant com estava l'acusada, que la mateixa pesantor havia abandonat de cop el nodrit pit de la bella vídua. Tal ment com si en sentir les paraules de Raspail ella li hagués encomanat la bola negra de l'angoixa.

–“Amb els mètodes coneguts”– repetí mentalment Orfila mentre el jutge li ordenava pujar a l'estrat per llegir el seu informe pericial.

Els seus dits acariciaven el petit flascó de la butxaca.

–Em permetrà, senyoria, que utilitzi els termes tècnics que m'han permès arribar a unes conclusions que esper que ajudin a sa il·lustríssima a arribar a la veritat. He processat els teixits del difunt a la recerca d'arsènic, utilitzant el vell mètode del suc Schelle. He tractat amb àcid nítric els teixits, si hi ha arsènic en ells, es converteix en àcid arseniós, que alhora, amb una catàlisi de zinc es converteix amb el gas arsina, altament verinós.

El jutge, una mica cansat de retòriques i de termes científics, li manà que seguís amb un gest d'impaciència.

—Fins aquí, el mètode és conegut des de fa cinquanta anys. El que he fet a partir d'ara ha estat incorporar les últimes investigacions del meu col·lega James Marsh, de l'Anglaterra. El gas arsina, cremant, desprèn el metall arsènic, que es pot precipitar a la porcellana, com vossa senyoria i tota la sala pot comprovar.

En Mateu Orfila va treure el flascó de la butxaca. Destapà el pot de porcellana, i tothom pogué comprovar una fina capa de metall fosc que embrutava el seu fons.

—Aquest dipòsit negre que veu al fons del recipient, és arsènic en estat pur. L'he pogut trobar als ronyons, al pulmó i al fetge de messieur Lafarge, en quantitats que no deixen lloc al dubte. No n'he trobat a l'estómac, perquè, com diu l'autor del mètode, és un dels llocs on la l'anàlisi sol ésser negativa, i tampoc n'he trobat als cabells i a les ungles, perquè el pobre va perdre la vida abans de tenir temps d'incorporar el verí a aquests òrgans.

Raspail, la cara vermella i els ulls verinosos, va demanar bruscament per intervenir, però la havia perdut ja la seva compostura, i, per tant, el judici. Amb el volum i el to de veu més alts, inicia dirigint-se al jutge una vaga argumentació sobre la ubiqüitat del metall.

—Podríeu trobar arsènic fins i tot baix de la vostra butaca!

Però ningú ja no l'escoltava, i la remor pujà al llarg de la sala. Tot el públic mirava fascinat la prova del delictes, una minsa quantitat d'aquella massa negra que havia acabat amb el pobre Lafarge.

IV

El jutge pronuncia amb veu llenyosa la sentència. Marie Lafarge, de fadrina Marie Capelle, era culpable de la mort per enverinament del seu marit Charles, i se la condemnava a treballs forçats a perpetuïtat.

El públic de la sala esclatà en una bullícia d'aplaudiments mesclats amb impropis a la jove. Alguns, els manco nombrosos, exclamaven tímidament protestes al jutge que acabava d'emetre el veredictes.

Ella, dempeus, no va emetre ni un sol gemec. Amb dues llagrimes que corrien per les seves pal·lides galtes, es girà per abraçar a l'advocat Lechaux, que li oferí el seu pit mentre baixava el cap i lliurava a Marie el seu mocador.

En Mateu Bonaventura Orfila, el triomfador, voltat de mil enhorabones que escoltava distret; estret per mil mans, mirava l'escena amb enveja.

El triomfal, el brillant toxicòleg, el que havia encaixat tots els fets amb ua admirable meticulositat científica; el que, —des de la pista de l'olor d'alls, típica de l'arsènic, fins a la reacció que demostrava el verí,— havia fet d'un enrevessat cas penal un clar i lluminós camí cap a la veritat; aquell mestre de la toxicologia, hagués intercanviat gustosament el seu triomfal paper pel d'aquell misser derrotat.

